

نقدی بر «نشانه‌ای از اعجاز علمی قرآن»

دکتر سید محمدرضا نوری

پیش درآمد

قرآن آخرین کتاب الهی و معجزه جاویدان آخرین پیامبر آسمانی و کامل‌ترین منشور و دستور هدایت و سعادت انسانها گرچه تنها کتاب هدایت بوده و مقصد آن رهنمونی بشریت تا واپسین روزگار حیات است و آموختن دانشهای بشری و تجربی وجهه همت آن نبوده است، اما اشارات گاه‌گاه قرآنی در زمینه‌های گوناگون دانش، خردمندان و دانشمندان را به شگفتی واداشته از ساییدن جبهه تسلیم و خضوع و اعتراف بر پیشگاه مبدأ نزول آن ناگزیرشان می‌سازد. تعبیرات دقیق و عمیق قرآن را در مقوله‌هایی چون کیهان‌شناسی، ستاره‌شناسی، زیست‌شناسی، روان‌شناسی و... دانشمندان پس از قرن‌ها تلاش و تحقیق و اکتشاف، اندک اندک دریافته و درمی‌یابند، و بدین سان معرفت و خشیت ایشان نسبت به حضرت پروردگار افزونی می‌یابد: «انما یخشی الله من عباده العلماء» بی‌گمان دانشی که خشیت پروردگار را در پی دارد تنها دانشها و معرفتهای عقلی و دینی نخواهد بود.

نوشتار زیر از سوی یکی از متخصصان دانش پزشکی که علم ادیان و ابدان را با هم جمع کرده در هر دو زمینه تألیفاتی دارند در نقد مقاله‌ای که در شماره پیشین این فصلنامه در باره چگونگی تولید و تکون شیر درج شده بود به نگارش درآمده است، و بیش از هرچیز دلیل بر آن است که باید دانشمندان رشته‌های مختلف از زاویه‌های گوناگون در آیات قرآن بیندیشند و گوهرهای ناب اندیشه و معرفت و دانش را از آن اقیانوس بیکران فراچنگ آورند.

پژوهشهای قرآنی

مقاله «نشانه‌ای از اعجاز علمی قرآن» نوشته آقای رضا هوشیار که در شماره ۲۳-۲۴ مجله پژوهشهای قرآنی درج شده است، اینجانب را برآن داشت تا درباره مبنای تولید و ترشح شیر مطالبی را هرچند کوتاه عرضه کنم تا به خواست خدا مشمول «خیرالکلام قلّ و دلّ» گردد.

تولید و ترشح شیر را از نظر فیزیوبیولوژیکی می‌توان درست و دقیق، همان دانست که خداوند به ایجازی اعجاز‌آمیز در یک عبارت «من بین فرث و دم» بیان فرموده است:

«وإن لكم فی الأنعام لعبرة نسقیکم ممّا فی بطونه من بین فرث و دم لبناً خالصاً سائغاً للشاربین»

نحل/۶۶

به این معنی که می‌دانیم ترکیب شیر از مواد غذایی هضم شده در روده یا «کیموس» که همان «فرث» یا تفاله‌های مواد هضمی باشد به وسیله عروق موئینه منتشر در پرزهای ریز و درشت مخاط روده گرفته و برداشت می‌شود. سپس از طریق جریان خون عمومی بدن، عروق پستانی، این مواد غذایی را دریافت کرده به غدد تولیدکننده شیر که به شکل خوشه‌هایی متعدد در دو پستان قرار گرفته است می‌رساند. پس از آن، این غدد، مواد لازم ترکیب‌کننده شیر را از عروق پستانی انتخاب

کرده برای تولید شیر در اختیار سلولهای مخصوص خود قرار می دهد تا به عنوان مواد سازمان دهنده شیر مورد استفاده واقع شود.

اما کار تولید و ترشح شیر، تنها به وجود و دریافت مواد ترکیب کننده شیر محدود نخواهد شد، چون عامل دیگری که در این فرآیند، مهم و کارساز می باشد ترشحات هورمونی و امواج عصبی خاصی است که فقط از طریق «خون» جریان و تأثیر آن می تواند زمینه سازی و فراهم گردد.

به این معنی که تحریک نوک پستان به وسیله مکیده شدن یا هر نوع محرک لمسی و یا فشارنده، موجب انگیزش امواج عصبی از پستان به «هیپوتالاموس» شده، در آنجا فرمان شروع کار به وسیله ترشح هورمون مخصوصی به نام هورمون آزاد کننده شیر (R.H.) با هدف تحریکی غده «هیپوفیز» از طریق خون صادر می شود.

سپس با تحریک هیپوفی، دو هورمون مستقل، یکی به نام هورمون «پرولاکتین» از قسمت قدامی و هورمون دیگری به نام «اکسی تولین» از بخش خلفی آن ترشح شده پیام یا دستور تولید و جریان شیر را توسط خون به پستان می رساند.

هورمون «پرولاکتین» دستور ترشح شیر را به غدد شیری پستان ابلاغ کرده و آنها را برای تولید شیر آماده و تحریک می کند؛ در حالی که هورمون «اکسی تولین» پیام یا دستور خروج شیر را به عضلات صاحب جدار مجاری شیری رسانده و با انقباض این عضلات، شیر تولید شده به سینوس های شیری واقع در «آرئول» یا هاله پستان که کمی بالاتر از نوک پستان قرار داشته و به شکل قسمت سیاهرنگی به نام ماهک معروف است منتقل می شود، و به این ترتیب تولید و جریان شیر با بهره گیری از دو سیستم گوارشی و خونی با استفاده از عوامل غذایی و هورمونی موجود در این دو سیستم صورت می گیرد.

از این رو می بینیم که اگر هر یک از دو سیستم به نحوی دچار مشکل یا اختلال عمل گردد تولید جریان شیر دستخوش آسیب و وقفه خواهد شد. چون بسیاری از حیوانات یا انسانها هستند که هر چند تغذیه مناسب دارند و غذای هضم شده فراوان از روده آنها جذب می شود و از راه عروق به غدد شیری آنها می رسد، ولی چون جریان عصبی هورمونی آنها که به وسیله خون باید اداره شود و ترشحات هورمونی لازم را به سیستم تولید و ترشح پستانی برساند، به نحو مطلوب صورت نمی گیرد، لذا غدد شیری فقط از محتویات هضمی روده «فرث» بهره گیری کرده و سهم مؤثری از مواد هورمونی خون «دم» دریافت نمی کنند، و بنابراین توانایی شیردهی را نخواهند داشت.

و یا با همین مکانیسم می بینیم مادرانی که دچار اضطراب، خستگی، کم خوابی یا عوارض خفیف عصبی دیگر بوده و یا مبتلا می شوند تولید و ترشح شیر آنها نقصان یافته یا قطع می گردد و با بهبود حالات هیجانی و تنشهای عصبی جریان شیرشان نیز دوباره عادی می شود؛ و در طب درمانی هم غالباً به منظور افزایش شیر مادران داروهای آرام کننده محور هیپوتالامو هیپوفیزی را تجویز می کنند، تا تولید و جریان شیر را افزایش دهند.

و هم چنین یکی از راهکارهای ترویج تغذیه با شیر مادر، تشویق مادر به داشتن اعتماد به نفس و توصیه به تصمیم گیری اش برای شیردهی به فرزند خود می باشد، چون تا سیستم عصبی مادر آمادگی و تمایل به شیردهی نداشته باشد و محور هیپوتالامو هیپوفیزی رضامندی نداشته و در آرامش

نباشد، ترشح هورمونهای مخصوص تولید و ترشح شیر به راحتی صورت نگرفته و شیردهی میسر نمی شود.

هم چنین مطالعات مختلف در دامداری ها نشان داده است که بین دو دسته دام با رعایت همه شرایط یک مطالعه علمی، دامهایی که محل نگهداری آنها از نظر بهداشتی مناسب تر بوده و از شنیدن آهنگهای ملایم موسیقی نیز برخوردار داشته اند میزان و مدت شیردهی آنها زیاده تر بوده است. بدین ترتیب می بینیم که موارد فوق می تواند به روشنی بیانگر نقش مؤثر ترشحات غدد درون ریز و محصولات آنها باشد که با سرعت زیاد جریان موج خونی، اعضای بدن را به تأثیر و تأثر واداشته تولید و جریان شیر را موجب می شود و عظمت اعجازآمیز کلام الهی را متجلی می کند. بدیهی است این مختصر فقط به عنوان ذکر مطالب کلی و سرفصل هایی از موضوع مکانیسم تولید و ترشح شیر است که متناسب با سطح غیرتخصصی آن نشریه در این زمینه می باشد، وگرنه مسائل تخصصی و تحقیقات وسیع این موضوع را در صدها مجله و کتاب موجود که پیوسته بر دامنه پژوهش و تعداد مقالات منتشر شده آنها افزوده می شود می توان مطالعه کرد.

مآخذهای کلی:

فیزیولوژی گایتون ، بخش غدد سیسیل، بخش غدد اندروکراین نلسون، بخش غدد درون ریز هاریسون. بخش ۵ کتاب **Saefation** تألیف مارگارت نول و ماریان نیفرت. کتاب تغذیه در قرآن تألیف دکتر سیدمحمدرضا نوری؛ کتاب بهداشت خانواده همان نویسنده.

